

СВІТЛИЧНА О.І.

студентка 4-го курсу соціально-психологічного факультету
Національного університету цивільного захисту України

Науковий керівник: **СЕЛЮКОВА Т.В.**

старший викладач кафедри психології діяльності в особливих умовах
Національного університету цивільного захисту України

ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ СФЕРИ ТА ЧИННИКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У ОСІБ З РІЗНИМ РІВНЕМ КОМУНІКАТИВНОГО КОНТРОЛЮ

Вступ. Однією з характерних властивостей людини є потреба в спілкуванні. Спілкування – це рушійна умова соціалізації особистості, так як в онтогенезі саме в процесі спілкування проходить засвоєння людиною суспільного досвіду, норм та правил поведінки. Спілкування – це встановлення та розвиток контактів між людьми, що породжуються потребою в спільній діяльності. Комунікативний контроль – це будь-яка вербальна або невербальна дія людини, яка містить в собі інформацію про розподіл контролю між суб'єктами комунікації [2].

Також, величезне значення психологічного аспекту проблеми прийняття рішень в сучасній науці полягає в тому, що всі об'єктивні чинники, що лежать в основі прийняття рішення, так чи інакше перетворюються в суб'єктивні процеси, які безпосередньо регулюють зовні розгорнуту поведінку. Вибір лежить в основі повноцінного формування окремих функцій, процесів і властивостей людини, а також особистості в цілому, і сам є вираженням останніх. Тому вивчення цього складного психічного феномена як системного утворення, що має багаторівневу структуру і тільки йому притаманні характеристики, є важливим, суттєвим для розуміння природи і поведінки людини [1].

Термін «прийняття рішення» популяризувався останніми роками під впливом нейрофізіології. Вчені доволі довго відносили дане поняття до термінологічної області, яка приближена до життєвої, ніж до наукової.

Необхідність запровадження наукового поняття «прийняття рішення» з'явилася в процесі вироблення різних систем, у зв'язку з таким етапом, на якому закінчується формування і розпочинається виконання будь-якого акта, тобто, коли можна сказати, що систему ухвалили [3].

Активне та різнобічне дослідження процесу прийняття рішень розпочалися на початку ХХ століття. Процес прийняття рішень відіграє важливу роль для організації поведінки суб'єкта в цілому, для забезпечення ефективності індивідуальної та спільної діяльності. Прийняття рішення є процесом, що має місце на всіх рівнях переробки інформації людиною, групами людей, системами «Людина-Машина». Тож, очевидно, що дане комплексне поняття включає різні аспекти: фізіологічний, психологічний, кібернетичний та інші.

Можна сказати, що у центрі проблеми прийняття рішень, що розглядається на психологічному рівні, виявляється рішення розумового питання (завдання). Процедура прийняття рішень, зазвичай, полягає не в механічному доборі, а у виборі актуальної гіпотези або формуванні нової гіпотези, що сприяє спеціальній побудові способу дії [4].

Мета дослідження – вивчення особливостей прийняття рішень у осіб з різним рівнем комунікативного контролю.

Результати дослідження. Дослідження проводилося на базі Національного університету цивільного захисту України. Загальну кількість вибірки склали 92 студенти та курсанти, віком 17-22 роки.

На початку нашого дослідження за допомогою тесту М. Снайдера «Діагностика оцінки самоконтролю у спілкуванні» ми сформували дві дослідницькі групи: групу № 1 – респонденти з високим рівнем комунікативного контролю та групу № 2 – респонденти з низьким рівнем комунікативного контролю.

За допомогою методики А. Івашова та Є. Заїки, яка спрямована на визначення домінуючої комунікативної установки особистості, було з'ясовано,

що серед респондентів групи №1 (курсанти та студенти з високим рівнем комунікативного контролю) переважає така позиція як «Батько» та такі комунікативні установки як «Формальна та конфліктна», в осіб же групи №2 (курсанти та студенти з низьким рівнем комунікативного контролю) – позиція типу «Дитя» та комунікативна установка «Гармонійна». Відмінності виявлені на високому рівні статистичної значущості ($p \leq 0,001$). Особам групи №1 (курсанти та студенти з високим рівнем комунікативного контролю) в переважній більшості властиві комунікативні установки типу «Формальний батько», «Формальний дорослий» та «Конфліктний батько» й «Конфліктний дорослий». Відносно осіб з низьким рівнем комунікативного контролю зазначимо, що їм властиві такі типи комунікативних установок як «Гармонійне дитя» та «Формальний дорослий».

За результатами методики діагностики «перешкод» у встановленні емоційних контактів за В.В. Бойком було виявлено, що для респондентів групи №1 більш характерними є «перешкоди» типу «Невміння керувати емоціями, дозувати їх», «Небажання зближуватися з людьми на емоційній основі». Відмінності виявлені на високому рівні статистичної значущості ($p \leq 0,01$).

Для дослідження домінуючої стратегії психологічного захисту в спілкуванні була використана методика В.В. Бойко. Дослідження показало, що в групі № 2 переважає така стратегія психологічного захисту в спілкуванні як «Уникнення», а в осіб групи №1 – «Миролюбність», відмінності за якими виявлені на високому рівні статистичної значущості ($p \leq 0,01$).

За результатами методики «Мельбурнський опитувальник прийняття рішень» було виявлено, що для респондентів групи №1 більш характерним є стиль прийняття рішення «Пильність» та «Прокрастинація», на відміну від опитуваних групи №2. Відмінності виявлені на високому рівні статистичної значущості ($p \leq 0,001$). Аналізуючи результати за Мельбурнським опитувальником прийняття рішень виявлено, що респонденти з високим рівнем комунікативного контролю характеризуються зваженістю в прийнятті рішень,

схильністю до відкладання цього самого рішення, чи будь-якої діяльності, що може бути пов'язане як з особистісними установками, так й зовнішніми умовами, вони є ригідними в плані поведінки, особливостей ситуації, визначається схильність до стереотипів.

За допомогою опитувальника на виявлення факторів прийняття рішення Т.В. Корнілової було виявлено, що для респондентів групи №1 (курсанти та студенти з високим рівнем комунікативного контролю) властивим є фактор прийняття рішення «Раціональність», натомість в представників групи №2 (курсанти та студенти з низьким рівнем комунікативного контролю) більш вираженим є «Готовність до ризику». Відмінності виявлені на високому рівні статистичної значущості ($p \leq 0,01$).

Гіпотеза нашого дослідження підтвердилася: комунікативні установки, стилі прийняття рішень, а також комунікативні бар'єри та домінуючі стратегії психологічного захисту в спілкуванні в представників з високим та низьким рівнем комунікативного контролю відрізняються на високому рівні статистичної значущості ($p \leq 0,01$).

Перспективи подальших досліджень полягають у розробленні методично обґрунтованих підходів до вивчення особливостей комунікативної сферм майбутніх працівників ДСНС України, а також в розробці корекційних програм емоційного реагування у вигляді тренінгу.

Список літератури

1. Бодалев А. А. О взаимосвязи общения и отношения. Вопросы психологии. 1994. № 1. с. 28-36.
2. Горянина В. А. Психология общения: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М.: Издательский центр «Академия», 2002. 416 с.
3. Тихомиров О. К. Принятие решения как психологическая проблема. Проблемы принятия решения. М.: Наука, 1976. С. 77-82.
4. Умрюхин Е. А. Теория функциональной системы как основа подхода к оптимизации обучения. Проблемы принятия решения. М.: Наука, 1976. С. 253-261.